

Smaastykker.

XXII.

Om nogle Medlemmer af Slægten „Piper“ i ældre Tid.

Ved *A. Jantzen*.

I Dr. E. Pontoppidans foranstaaende (S. 456 ff.) Besværing i Anledning af de Gjenvordigheder, der hindrede hans »Forklarings« Udgivelse, nævner han om Bogens »Oprindelse og Fata«, at »Monsr Piper, Catechetes ved St. Petri Kirke«, havde været en af hans virksomste Medarbejdere. Tidsskriftets Udgiver har dertil som Anmærkning knyttet Wibergs Præstehistories Oplysning om Piper og formoder, at han er en ustuderet Person, da han omtales som »Fabrikørsvend«. Ved Læsningen heraf fik jeg Lyst til at vide noget mere om denne Mand, hvis Arbejde maa ansees for at have haft en ikke ringe Betydning for Religionsundervisningen her i Landet gennem flere Slægtled, medens Pontoppidans »Sandhed til Gudfrygtighed« med sine henved 800 Spørgsmaal og Svar var eneraadende i Skolerne og ved Konfirmandundervisningen og maa have været drøj at komme igennem saavel for Lærerne som for Børnene¹⁾. —

¹⁾ En kjøbenhavnsk Borgermand har fortalt om sin Konfirmation i Slagelse 1761. at han forud havde lært Pontoppidans Forklaring 108 Gange udenad, saa det var ham ingen Kunst at besvare Præstens Spørgsmaal (»Museum« 1891, I, 5). — I Efteraaret 1902 have Aviserne meddelt, at en jysk Boghandler i Anledning af

Men samtidig erindrede jeg, at Slægtsnavnet »Piper« hyppigere forekommer i de i nærværende Tidsskrift meddelte Aktstykker fra den pietistiske Tid i 18. Aarh. Bl. a. hilser Henrik Lenghorn paa Christiansø i sit Sendebrev til opvakte Venner i København 1733 »Piperne allesammen«¹⁾. Der har saaledes været flere af denne Slægt, som har hørt til de »Opvakes« Kreds, og det tør muligvis ansees for ikke at være uden Interesse at erholde Oplysning om, hvad der hidtil har kunnet samles af trykte og utrykte Kilder til Belysning af disse Personer.

Den første Mand, der findes nævnet af Slægten i Danmark, er Hans Piper, som boede i København i Christian IV.s Tid og handlede paa Island. Han døde 1607 og begravedes i Nikolaj Kirke. Hans Enke Marine fortsatte Handelen og døde 1616²⁾. — Paa samme Konges Tid (c. 1635) beboede Gert Piper i København et Farveri paa Vandkunsten. Det meste af Grundene paa Vandkunsten tilkjendtes efter en Kommissions Undersøgelse ved Kongebrev 1673 Silkefarver Gert Piper som lovlig Ejendom. 28. April 1676 fik Nikolai og Antoni Rens — rimeligvis Fader og Søn — samt Frederik Piper Eneret som Farvere i København, Kristianshavn og Københavns Amt, en Stadfæstelse paa den Bevilling, som Frederik III havde givet deres Farveri. De tvende Familier vare rimeligvis nær beslægtede³⁾. Fra denne gamle københavnske Farverslægt har Familien udbredt sig til Hertugdømmerne og derfra til Norge og Jylland.

Vilhelm Piper — muligvis fra Haderslev — havde boet

Waisenhusets Eneret har ansøgt om at maatte lade »Forklaringen« optrykke paany i et Oplag paa flere Tusinder. Der maa saaledes være stærk Efterspørgsel efter Bogen endnu.

¹⁾ K. S. 4. R. I, 651 (Med Mærket »K. S.« betegnes her og i det følgende nærværende Tidsskrift).

²⁾ Chr. IV's Breve, ved Bricka og Fridericia, Tillæg S. 9. Personalh. Tidsskr. I, 220.

³⁾ O. Nielsen, Kbhvns Beskr. V, 172 f.

i Angel, forinden han 1672 blev Amtsforvalter i Sønderborg. 1681 forflyttedes han til Kjøbenhavn som Assessor i Kammerkollegiet; han fik 1699 Titel af Kammerraad, men døde i Juni s. A., og hans Lig førtes til Sønderborg. Han var 2 Gange gift. Hans 1. Hustrues Navn kjendes ikke; hans 2. Hustru Cathrine Jürgens, Datter af Johan Jürgens, Inspektør ved Børnehuset, overlevede ham. Ved Operabranden 1689 paa Amalienborg mistede han sin ældste Datter; og hans Hustru ligeledes 2 Søstre¹⁾. Af hans 11 Børn skal her — foruden Sønnen Jacob Piper, der ved Faderens Død studerede i Kiel — kun nævnes den Søn, der blev Præst, nemlig:

Frederik Philip Piper blev født i Angel. Som ægte Descendent af den gamle kjøbenhavnske Farverslægt lærte han i sin Ungdom Farverprofessionen²⁾. Han har derefter studeret ved Tysklands Universiteter. Uden tidligere at have beklædt noget Præsteembede blev han 1693 Sognepræst i Wilster. Det bliver udtrykkeligt fremhævet, at alle hans Formænd have forud været ordinerede Mænd, forinden de opnaaede dette Kald; men særlig Protektion fra Kongens Side havde ogsaa gjort sig gjældende ved hans Udnævnelse. Den sidst afdøde Præst i Wilster, Michael Boje d. Yngre, en velstaaende Mand, der havde skjænket adskillige Legater til Bedste for Kirke og Skole, havde været gift med Margrethe Wilde, rimeligvis en nær Frænke (Søster?) til den berømte kjøbenhavnske Præsts, Dr. Joh. Lassenius' Hustru. Ad denne Vej er Piper muligvis anbefalet til Christian V; vist er det i hvert Tilfælde, at han mere skyldte Kongens Naade end Menighedens frie Valg sit Embede. Han var derfor i Begyndelsen ikke afholdt. Men da man lærte ham

¹⁾ Jvfr. Bobé, Operahusets Brand (Kbh. 1889) S. 62, hvor dog den navnkundigste blandt Vilh. Pipers Børn ikke er nævnt, nemlig den i Adelstand ophøjede Diplomat v. Løvencron, der imidlertid vistnok ikke er en Søn af 2. Ægteskab saaledes som det angives Biogr. Lex. X, 589.

²⁾ Personalh. Tidaskr. 3. R. V, 16.

nærmere at kjende og fandt i ham en dygtig, begavet og hjertensfrom Præst, forandredes Stemningen fuldstændig, og han blev sin Menighed en inderlig kjær Sjælesørger. Kun lidt over 7 Aar blev hans Virketid i Wilster; til almindelig Sorg døde han allerede 1. Paaskedag 1701. Han var gift med Margrethe Sophie Lassenius, Datter af ovfr. nævnte Dr. Joh. Lassenius († 1692) og dennes 2. Hustru Gesa Wilde, Datter af Kjøbmand Ties W. i Wilster og Enke efter den lærde Orientalist, Præsten Peter Garpe († 1662)¹⁾ i Beyenfleth, ikke langt fra Wilster. Borgerne i Wilster vilde gjerne have Præsteenken, baade for hendes Mands Skyld og for de mange Paarørende, hun havde i Byen, »forsørget« i Embedet og ansøgte derfor hos Kongen om Tilladelse til kun at opstille én Kandidat til Valg for saaledes at varetage Enkens Tarv. Dette bevilgedes ved Reskr. 25. Febr. 1702, og Mag. Heinrich Schleef, en Mecklenburger, fik Embedet og ægtede snart efter Pipers Enke. Han virkede med Iver og Dygtighed som Præst i Wilster i 30 Aar og døde 1733 som Enkemand, efterladende 2 umyndige Døtre²⁾. — Pastor Fr. Ph. Piper havde 2 Sønner, der begge blev Præster, Vilhelm Ulrik Piper († 1768) og Detlev Frederik Piper († 1751)³⁾.

Vilhelm Ulrik Piper, 1697—1768, blev født i Wilster 22. Juni 1697. Han var endnu ikke fire Aar, da han mistede sin Fader; men i Mag. Schleef fik han en kjærlig Stiffader. Til sit 15. Aar undervistes han i Byens Skole, og blandt hans Byesbørn, med hvem han voxede op, fortjener Anton Christopher Rohn, Søn af Byens Apotheker

¹⁾ Ikke »Gade« (Biogr. Lex. X, 123) eller »Garde« (Schl. Holst. Lauenb. Provincialberichte 1834 S. 401). Under den latiniserede Form »Garpus« anføres han i Cimbr. lit. I, 205.

²⁾ Datteren Engel blev gift med Borgmester Hagen i Glückstadt, en nær Slægting af Assessor Frants v. Hagen († 1702), jfr. Biogr. Lex. VI, 467. — Datteren Sophie med Kapellanen (»Diaconus«) i Glückstadt Eckhard Kloppenburg († 1739).

³⁾ Jvfr. Archiv für Staats- u. Kgsch. der Herzogthümer V, 395 f.

særlig at nævnes. Denne, der senere som Præst i Kjøbenhavn fik saa stor Indflydelse paa Pipers Livsforhold, var knap et halvt Aar ældre end Piper¹⁾. 15 Aar gammel blev Drengen sendt til Hamburg for at lære Handelen. Hos en Kjøbmand Zacharias Miisel blev han i 7 Aar, og efter Kjøbmandens Død forestod han alene Forretningen for Enken. Handelsvirksomheden tiltalte ham imidlertid ikke i Længden, og han søgte derfor og opnaaede en Plads hjemme i Wilster som Fuldmægtig hos Byskriveren, hos hvem han var i 2 Aar. Med sin Stiffaders Tilladelse rejste han 1720 til Kjøbenhavn for yderligere at dygtiggjøre sig til at indtræde i Statstjenesten. Her blev han Volontair i det paany oprettede Oldenborgske Renteskriverkontor; men det varede ikke mere end et Aar, førend han igjen kom i merkantil Virksomhed, i det han blev Bestyrer af Etatsraad Dan. Benj. Weise's Sukkerhus bag Børsen (»Phønix«). I 8 Aar var han hos Weise og lærte i denne Tid daværende Etatsraad J. W. Schrøder og Arkivsekretær Chr. L. Harboe (Biskoppens Fætter) nøjere at kjende²⁾ og paavirkedes stærkt af dem, ligesom han ogsaa kom til at staae i nært Forhold til Præsten ved Petri Kirke Mag. Matthias Schreiber fra Glückstadt, for ikke at nævne, hvilken Glæde det var ham, da Barndomsvennen Rohn 1729 blev forflyttet til Kjøbenhavn som Kapellan ved Petri Kirke. Ved Omgang med disse Mænd vakttes hans Begjærlighed efter det theologiske Studium, og saa vidt Tiden tillod det, lod han sig manuducere af dem uden dog endnu at stile mod Opnaaelsen af Præsteembede.

¹⁾ Biogr. Lex. XIV, 158.

²⁾ Saavel Schrøder som Harboe have efter al Rimelighed været kjendte med den Piperske Slægt fra deres resp. Hjem. Schrøder var fra Holsten (Biogr. Lex. XV, 308), og hans Søster Gertrud Anna Schrøder var gift med Chirurg Hinrich Hellmann i Wilster, Pipers Fødeby (Skifteakten efter J. W. Schrøder blandt Hofrettens Skifter i Provinsarkivet i Kbh.). — Harboe (A. D. Jørgensen, De danske Rigsarkiver, S. 160) var en Præstesøn fra Ulkebøl paa Als, hvor V. U. Pipers Farfader og Farbroder havde beklædt Embeder.

Men det var dog ganske særligt en Ven, Peter Hensler, der 1729 blev Præst i Kaltenkirchen i Holsten og senere (1739) kom til Slesvig Domkirke, der raadede ham, ja overtalte ham til at gaae til Universitetet. Han raadførte sig yderligere med Generalsuperintendent Conradi, som endnu ikke havde tiltraadt sin nye Stilling i Hertugdømmerne, men endnu opholdt sig i Kjøbenhavn; og Conradi bestyrkede ham yderligere i Forsættet om at studere. Kort efter Paaske 1729 tiltraadte han Rejsen til Halle, men blev heftig syg undervejs. Han opholdt sig nogen Tid i Wilster hos sin elskede Stiffader og naaede saa frem til Halle. Michaelis lærte ham Hebraisk, og flittigt benyttede han de øvrige Professors Forelæsninger; mest glædede han sig ved Rambach, Anton og Francke. Med Testimonier fra disse drog han til Jena 1730, hvor han hørte Walch, Weissenborn og Reusch samt Pertsch i Kirkeret, men særlig høstede han Frugt af de kateketiske Øvelser under Walch.

Men 1731 kaldte Stiffaderens Sygdom og Svaghed ham hjem. Med et smukt Testimonium fra Walch indstillede han sig til Examen hos Generalsuperintendent Conradi i Rendsborg og hjalp nu sin syge Fader saavel med Prædike-tjenesten som i Skolerne og benyttede ogsaa Lejligheden til at gøre Sygebesøg. Da Mag. Schleef døde 1733, tog han til sin nedenfor anførte Broder, som den Gang var Præst i Westensee. Han kom tilbage til Kjøbenhavn 1734, hvor han 13. December s. A. indskreves ved Universitetet med Bemærkning, at han, som iforvejen med udmærket Iver («studiis operam egregie navavit») havde studeret i Halle og Jena, nu beskedent ansøgte om («modeste petiit») ogsaa at blive indskrevet som akademisk Borger i Kjøbenhavn¹⁾. Som Privatpræceptor fik han Professor Hans Steenbuch. Præsterne Schreiber og Rohn ansatte ham derefter som uordineret Kateket ved Petri Kirke. I denne beskedne Stilling forblev han i 16 Aar. Han har været en Mand af

¹⁾ Universitets Matriklen, udg. af Birket Smith, II, 556.

solid Lærdom og har staaet i Forbindelse med de bedste i sin Tid paa det kirkelige Omraade i Hovedstaden. Selvfølgelig har han efter hele den Uddannelse, han har gennemgaaet, hørt med i de »Opvakes« Kreds; og det er altsaa ham, Dr. E. Pontoppidan har taget til sin væsentligste Medarbejder ved sin navnkundige »Forklaring« som den indsigtfulde, ansete Kateket¹). Om han har været indviklet med i de herrnhutiske Bevægelser i Kjøbenhavn og i Holsten, faaer at staae hen; Oplysninger derom mangle. Men det er ret betegnende, at da der næres Bekymringer for den unge Conradi, Generalsuperintendentens yngste Søn, som netop paa den Tid, da Regeringen tog de skarpe Forholdsregler mod Separatisterne, rimeligvis har søgt ned til de herrnhutiske Samfund, saa menes Piper at vide bedst Besked²). — I Februar 1751 ramtes han af den tunge Sorg at miste sin Broder, Præsten i Glückstadt. Hans Venner have følt Medlidenhed med ham ved at se hans Nedbøjetthed og have søgt at formaa ham til at søge forandret Virksomhed, da nye Indtryk og nye Opgaver sikkert vilde øve gavnlig Indflydelse paa hans Sind. Konfessionarius Bluhme fik i de samme Dage sin Søn, Christopher Bluhme, der siden 1740 havde været Sognepræst ved St. Mariæ Kirke i Helsingør og Slotspræst paa Kronborg, udnævnt til tysk Hofprædikant i Kjøbenhavn. Den unge Bluhme var nøje kjendt med Piper — de havde bl. a. omtrent samtidig stu-

¹) Naar Pontoppidan (ovfr. S. 459) beklager sig over, at man i Kjøbenhavn skrev Paskviller om ham og Medarbejdere som tidligere »Katekismusskrivere«, er »Fabrikørsvenden« vel heller ikke gaaet Ram forbi; men hans tidligere Livsstilling er maaske brugt spotvis med Hentydning til hans Samarbejde med Pontoppidan.

²) Frederik Christian Conradi, født i Kbh. Aug. 1722 (Lengnick); immatr. i Halle 21. Marts 1741 (K. S. 4. R. IV, 130); se Prof. Reuss' udaterede Brev til H. Gram i K. S. 4. R. II, 439. Sagen kom ogsaa Kongen for Øre, og i Brev af 26. Nov. 1744 til J. L. Holstein taler Christian VI om Pipers Brevvexling med den unge Conradi (Rørdam, Hist. Saml. og Skild. III, 438). I Zwergius' Sjellands Clerisie, 1754, S. 786 anføres F. C. Conradi som Stud. theol.

deret i Tyskland — og det foresloges nu Piper at blive hans Eftermand i Helsingør. Fader Bluhme indgav som sædvanlig sin Kandidatliste, saa meget mere som dette var et Slotspræsteembede, der sorterede under Konfessionarius. Der var imidlertid den Vanskelighed ved Sagen, at J. C. Pingel¹⁾, der havde siddet 7 Aar som Kapellan ved Embedet, havde Kongens Løfte om Empleo ved indtrædende Ledighed. Men foruden et Par ubekjendte Ansøgere, som selv havde meldt sig, indstilledes 5 af Bluhme til at komme i Betragtning ved Besættelsen²⁾. Som Nr. 1 var Piper: »Han besidder en grundig erudition, har ypperlige Gaver til at prædike og catechisere og fører en christelig Vandel; er 50 Aar gammel³⁾ og har lært og arbeidet med megen frugt og nytte i den Tydske Menighed.« Som Konkurrenter opstilledes Blümche, Diaconus hos Garnisonspræsten Hr. Giese (»er udrustet med skønne Gaver; veed hvorledes Soldater og Slaver(!) skal omgaaes, hvilket er højt nødigt at vide for den, der kommer til Helsingør«); den bekjendte Josias Lorck paa Christianshavn; Joh. Bartholomæus Bluhme, ovennævnte Pastor Henslers Efterfølger i Kaltenkirchen, og endelig J. C. Pingel (»ganske vist har han Ds. Maj.s allern. Løfte om Empleo, men — endskjønt han besidder mange Gaver og habilitet, saa dog, da han endnu er vel ung, har Hand ey den Erfarenhed, som Hand vel med Tiden kan faae; det synes ey heller, at Menigheden har stoor Kjærlighed til Ham. Men da det ej andet kand end falde Ham sensibelt om Hand bliver gaaed forbi, saa indstilles, om Hr. Pingel ved en forefaldende god Vacance maatte allernaadigst worde forflyttet enten paa Landet eller og i en liden Kjøbsted«.). — Piper fik strax Vedtegningen »accorderis«. Udnævnelsen udfærdigedes 12. April 1751⁴⁾. »Imod For-

¹⁾ Biogr. Lex. XIII, 118.

²⁾ Gratia!protokollen i Rigsarkivet.

³⁾ Bluhme vil nødigt gjøre sin Protegé for gammel. Piper var henved 54 Aar den Gang.

⁴⁾ Ovenfor S. 457 L. 2 f. n. staaer ved en Trykfejl 1755 for 1751.

ventning og uden Ansøgning« — siger han selv — fik han Kaldet. Vanskeligheden ved, at han ikke i Kjøbenhavn havde underkastet sig Attestats, ordnedes ved en kgl. Dispensation af 8. Maj 1751, og 4 Dage efter ordineredes han¹⁾. Embedet i Helsingør blev hans eneste Præsteembede; han virkede i det i 17 Aar og forblev stedse ugift. Han døde 9. November 1768 efter nogle Aars tiltagende Svagelighed og begravedes med et stort Følge den 17. s. M. »under mange Taarer« i St. Mariæ Kirke i en muret Begravelse ved Siden af Sakristiet, 71 Aar 4 Maaneder 17 Dage gl²⁾. Iøvrigt har hans Virksomhed ikke efterladt synlige Vidnesbyrd for Efterverdenen; i Literaturen er han ikke optraadt. Den pietistiske Præst har næppe havt synderlig Erfaring om, hvorledes »Soldater og Slaver« skulde omgaaes, saaledes som Fader Bluhme ansaae det fornødent; men han har i Stilhed og Samvittighedsfuldhed øvet sin Gjerning. Hans Haandskrift er fast og øvet, og i sine Hussager holdt han pedantisk Orden. Han var ved sin Død en ikke ubemidlet Mand. Da hans Helbred 4 Aar før hans Død begyndte at vakle, skyndte han sig at skrive Testamente, efterat han havde faaet Bevilling til at lade sit Bo behandle af Executores testamenti. Som saadanne indsatte han daværende Etatsraad Putscher³⁾, som ogsaa har hørt til Pietisternes Kreds, og sin »Fætter« Frisch⁴⁾. Testamentet er skrevet

1) Hovedkilden for Skildringen af Pipers Liv er Vitaprotokollen i Bispearkivet (Provinsarkivet i Kbh.).

2) St. Mariæ Kirkebog.

3) Putscher havde været Kammertjener hos Christian VI; var derefter kgl. Livkirurg; ansattes 1750 som Kæmmerer ved Øresunds Toldkammer og døde 178* som Konferensraad. (Danske Saml. 2. R. IV, 267. Erslev, Suppl. t. Forf. Lex. II, 226.)

4) Rimeligvis Etatsraad Hartvig Marcus Frisch, f. 1709 † 1771, Toldinspektør ved Øresunds Toldkammer (A. H. Nielsen, Embedsmand i Aalborg S. 203). Hvorledes Fætterskabet til Piper fremkommer, kan ikke angives. I Personalh. Tidsskr. I, 220 nævnes Hans Pipers Stifsøn Mourits Friche († 1619). Mon det er samme Slægt? Det vilde være af Interesse med Hensyn til Forbindelsen med den jyske Forgrening af Slægten.

1764, men i de følgende 4 Aar stadig paany gennemgaaet og forsynet med stadfæstende og supplerende Randbemærkninger. Foruden minutiøse Bestemmelser om hans Ejendoms Fordeling til Slægtninge og flere skjænker han 300 Rdl. Cour. til Opfostringhuset; og af alt hvad der kunde blive til Rest efter samtlige Posters Fyldestgjørelse af Dødsboet skulde der oprettes et Legat til Fordel for 3 Enker, hvis Mænd havde været Cantor, Organist eller Klokker ved St. Mariæ Kirke¹⁾. Legatet udbetaltes af Executorerne med 1215 Rdl. 84 Sk. D. C. og udgjør for Tiden 2431 Kr. 75 Ø., af hvis Renter der aarlig udbetales Pensioner paa 40 Kr. til vedk. Enker²⁾. Hans ikke ubetydelige Bogsamling katalogiseredes til Trykning af hans Slægtning, Studiosus Laustrup³⁾. Om hans skriftlige Efterladenskab indeholder Testamentet den Bestemmelse: »Mine Søndags-, Uge- og Passionsprædikener og hvad der findes af denne Art fra min Haand skal overgives til min kjære Hr. Collega, Hr. Peter Føns⁴⁾ til hans frie Afbenyttelse og maa ikke komme i Andres Hænder; hvad han ikke kan bruge, skal brændes«. Om sin Jordefærd bestemmer han: »Ved min Begravelse skal synges »Jesus meine Zuversicht« og »Mein Heyland ist im Leben«; og ved Udgangen »Freu dich sehr, o meine Seele«. Derefter sluttet Testamentet med denne Bekjendelse og Bøn: »Nu saa befaler jeg min Sjæl i min Frelasers og Forlørsers Jesu Christi, Guds Søns, min Goels Hænder, som har elsket mig og givet sig selv hen for mig. Jeg troer af ganske Hjerter alt hvad Moses og Profeterne i Gl. T. og Evangelisterne i N. T. efter den Helligaands Indgivelse

¹⁾ Schack, Revision og Forts. af Hofmans Fundatssamling II, 279 ff.

²⁾ Hjort-Lorenzens Repertorium over Legater II, 121,

³⁾ Formodentlig den herrnhutiske Joh. Chr. Laustrup, der 1770 blev Præst i Aastrup (Haderslev Amt) og 1776 forflyttedes til Tyrstrup † 4. Dec. 1803 i 67. Aar. (jfr. Erslev, Suppl. t. Forf. Lex. II, 166). Døtre af ham blev indgiftede i Slægterne Balslev og Boesen.

⁴⁾ Føns var Kapellan ved St. Mariæ Kirke 1761—70.

have skrevet. Ak, Fader, tildæk al min Synd med Jesu Fortjeneste!«¹⁾

Pastor Pipers oliemalede Portrait — Brystbillede med buklet, hvid Paryk, der dækker Ørene; Ornat med Pibe-krave — hænger i St. Mariæ Kirke. Over Billedet er paa Latin anført Dan. 12, 3; under det paa Rammen det Piperske Vaaben (firdelt Felt; foroven en med 3 Guld Trekløverblade belagt blaa Bjælke); og under Billedet biografiske Oplysninger²⁾.

V. U. Pipers Broder var *Detlev Frederik Piper*. Han blev født i Wilster i Juli 1698 og efter Undervisning sammen med Broderen i Byens Skole, der lededes af Kantoren, kom han til Universitetet og studerede fra 1719 i Jena. 1726 blev han valgt til Præst i Breitenberg i Nærheden af sit Hjem, men blev kun i dette lille Embede i halvandet Aar, idet han 1758 forflyttedes til det skjønt beliggende Westensee mellem Rendsborg og Kiel. Her virkede han i 9 Aar, indtil han 1737 udnævntes til Sognepræst i Glückstadt. Ligesom Generalsuperintendenten Conradi, som han har staaet nær, har han uden al Tvivl seet mildt til de mæhriske Brødre, som netop i hans Embedsaar voldte Regeringen adskillige Vanskeligheder ved deres Forsamlinger og Jagen efter Tilhængere i disse Egne. I Wilster kom det til sørgelige Optøjer, men ogsaa andetsteds fremkaldtes betydelige Uroligheder³⁾. Piper var en anseet Mand, som Christian VI satte Pris paa og gjentagne Gange tildelte særlige Hverv med Hensyn til kirkelige Forhold. Paa sin holstenske Rejse hørte Kongen ham i Juni 1740 prædike⁴⁾. Under 11. Dec. 1741 udgik der Ordre til Piper om ikke at prædike ud over en Time. 1745 fik han kgl. Udnævnelse som Provst i det

¹⁾ Testamentet findes blandt Sager fra Konfessionarius' Arkiv i Provinsarkivet i Kbh.

²⁾ E. F. S. Lnn, Danske malede Portraiter. IX, 36

³⁾ Dän. Bibl. VII, 1 ff. Jensen, Schlesw. Holst. Kirchengeschichte IV, 193 f.

⁴⁾ Danske Saml. 2. R. V, 263.

Münsterdorfske Konsistorium, som derved flyttedes fra Itzehoe til Glückstadt. 1747 blev han Konsistorialraad. I al sin Gjerning var han paa Grund af sit milde og kjærlige Væsen meget afholdt. Han døde kun 53 Aar gl. 17. Februar 1751, efterat han et Par Dage forinden ved sin Hjemkomst fra en Visitats var rammet af et apoplektisk Anfald. Han efterlod et meget betydeligt Bibliothek¹⁾. I sit Ægteskab med Sivers, Søster til Kjøbmænd Johann Mathias Sivers i Hamborg, havde han en Søn og en Datter. Datteren blev gift med Rektor Meier i Glückstadt.

I Haderslev levede i første Halvdel af 17. Aarh. en Apotheker Johannes Piper, sandsynligvis stammende fra anførte Slægt i Kjøbenhavn, hvad der bl. a. ogsaa tør sluttes af Navnet paa hans Søn Anthoni Piper, der o. 1643 kom til Kristiania og blev Ejer af Svaneapotheket dér, men døde allerede i det store Pestaar 1654²⁾. Af hans Slægt tør det antages, at Brødrene Kirkeværge og Glarmester i Kristiania Anders Johnsen Piper († b. 30. April 1728) og Peder Johnsen Piper have været. Førstnævnte var gift med Margrethe Marie Jørgensdatter Broust og havde foruden den mindre heldige Søn, Generalauditor Johan Andreas Piper, 1707—68³⁾, som ikke kommer i Betragtning her, Datteren Anne Christine Piper, f. 1708, død 3. Sept. 1797, der d. 15. Febr. 1734 ægtede daværende Kapellan til Rygge og Moss, senere Stiftsprovst i Bergen *Jens Rennord*, 1702—70, Hovedmand for den herrnhutiske

¹⁾ Archiv f. Staats- u Kgsch der Herzogthümer IV, 105 f.

²⁾ Naar J. W. Flood, Kristiania Svaneapotheks Hist. (Kra. 1889) S. 7 anfører 1654 som Pipers Dødsaar og derefter meddeler, at han 1659 ægtede Martha Andersdatter, maa en Trykfejl været indløben (1649 for 1659?)

³⁾ L. Daae, Det gl. Christiania, 2. Udg., S. 76. Alf Collett, »Familien Elieson«, Chra. 1881, S. 34. Danske Magasin. 5. R. III, 92. (Norsk) Hist. Tidsskr. 2. R. II (s. Registret). Stampe, Erklæringer, II, 663.

Bevægelse i Bergen¹⁾. Naar der i dette Tidsskrift²⁾ er meddelt Uddrag af hans Stambog, og Udgiveren heraf, Pastor Thrap, bemærker, at den væsentligste Del er udfyldt under et Besøg i Kjøbenhavn i Begyndelsen af 1734 og særlig af den Kreds, der samledes hos Enevold Ewald, kunde det tilføjes, at disse Stambogsblade ere skrevne i de nærmeste Dage, efter at Rennord har holdt Bryllup. Her skal imidlertid ikke gaaes nærmere ind paa Rennords Betydning for det herrnhutiske Forsamlingsvæsen, men hans Navn er fremdraget for at vise hans Forbindelse med Slægten Piper. — Den ovenfor nævnte Peder Johnsen Piper, gift med Anne Marie Pedersdatter, havde Datteren Mette Marie Piper, født i Kristiania 1713, begr. 2. Sept. 1754, som den 20. Sept. 1747 blev gift med den herrnhutiske Psalmedigter *Christen Selmer*, 1718—64, Præstesøn fra Ø. Snede i Jylland. Han begyndte i Norge 1740 som Kateket i Kristiania; forflyttedes 1747 til 2. Kapellan ved Domkirken i Bergen og beklædte denne Stilling til 9 Maaneder før sin Død, da han udnævntes til res. Kapellan ved Korskirken sammesteds³⁾. Rennord og Selmer, der begge samtidig vare Præster ved Domkirken i Bergen, vare saaledes ikke blot aandsbeslægtede, men ogsaa knyttede til hinanden ved Familiebaand.

Naar man fra den norske Forgrening af Slægten gaaer over til den jyske Linie, saa har denne temmelig sikkert ogsaa forplantet sig fra Haderslev til Randers. Her var Frederik Christiansen Piper Hospitalspræst i 4 Maaneder, fra 19. April 1684 til sin Død 30. August s. A. Han blev som eneste Dimittend Student fra Randers Skole 1679;

¹⁾ Biogr. Lex. XIII, 623 f. med Henvisninger.

²⁾ K. S. 3. R. I, 370 ff.

³⁾ Lampe, Bergens Stift I, 98. 310. II, 326. H. P. Selmer, Stamtavle over de danske og norske forgreninger af slægten Selmer, Kbh. 1868, S. 67.

var derefter Hører ved samme Skole, indtil han, som nævnt, 1684 fik Embedet som Præst ved Hospitalet¹⁾. Dette er alt hvad der vides om Manden. Hvem hans Fader, Christian Piper, har været, kan ikke angives. I Skifteakten efter Kammerraad Vilh. Piper (1699)²⁾ nævnes blandt Dødsboets Aktiver i Forbindelse med en Fordring paa Borgemesteren i Haderslev 2 Obligationer, udstedte resp. 1657 og 1662, af »Christian Piper« uden Angivelse af hans Livsstilling; denne har muligvis været Hospitalspræstens Fader³⁾. — Hos Wiberg⁴⁾ og Hundrup⁵⁾ ere Angivelserne om Fred. Pipers Familieforhold helt konfuse. Wiberg angiver hans Dødsaar 1684, men lader ham alligevel have en Søn (Præsten i Udbyneder, se. ndfr.) født 1689. Hundrup ikke alene gjengiver dette paany, men forøger Konfusionen ved Tilføjelsen: »maaske er ogsaa Johs. Piper, født 1702, en Søn af Hospitalspræsten«. — Sagen forholder sig saaledes. Ved Randers Hospital herskede ved Aaret 1666 stor Uorden i dets Regnskaber. Forstanderen rømte, og Biskoppen i Aarhus, Erik Mogensen Grave, fik sin Broder Anders Mogensens Grave⁶⁾ beskikket til Hospitalsforstander⁷⁾. Han var gift med Sophia Petersdatter, Enke efter (Niels?) Piper. Ved Reskript, dat. Gottorp 18. August 1686, fik han sin Stifsøn Johan Peter Piper adjungeret med Successions-

¹⁾ Dette har i sin Tid været et meget søgt Embede, skjønt dets Indkomster ikke kunde anslaaes til meget over 200 Rdl. Efter Præsten J. F. V. Dauws Død 1750 indkom der 91 Ansøgninger om Embedet. (Gratialprotokollen.)

²⁾ Blandt Hofrettens Skifter i Provinsarkivet i Kbh.

³⁾ Fra senere Tid 1729 — nævnes »Edle Christian Piper i Randers«, som Etatsraad, Landsdommer Mathias Poulson lod kalde til sig som Læge i sin Dødssygdom, ligesom han »tit tilforn havde brugt ham« (Personalh. Tidsskr. 3. R. IV, 142). En Læge Christian Piper i Randers nævnes ellers ikke, saa vidt vides, andetsteds.

⁴⁾ Alm. Præstehistorie II, 585. III, 421.

⁵⁾ Lærerstanden ved Randers Skole (1872). S. 63.

⁶⁾ Jfr. Rietz, Skånska skolväsendets historia. S. 253.

⁷⁾ Stadfeldt, Beskr. over Randers Kjøbsted. S. 278.

løfte¹⁾. Denne Hospitalsforstander, der fratraadte sit Embede længe før sin Død (1734 nævnes en ny Forstander), døde i Oktober 1748. J. P. Piper var gift med Karen Pedersdatter Vendel, Søster til Sognepræstens, Mag. Hans Dinesen Mossins 1. Hustru, Mette Pedersdatter Vendel († 1693)²⁾. De vare Døttre af »Proviantforvalter ved den Kgl. Armadie udi Norge og Skriver paa Bahuus Slot« Pedér Vendel³⁾. Piper havde mindst 3, maaske 4 Sønner, som her komme i Betragtning, nemlig Præsten P. C. Piper, Etatsraad Hans Piper, Missionæren Dines Piper og — muligvis ogsaa Separatisten Johan Peter Piper. Hvis det konstateres, at ogsaa sidstnævnte er en Søn af Hospitalsforstanderen, er det ganske interessant at se forenede som Brødre de af Henrik Langhorn (ovfr. cit.) nævnte »Piperne allesammen«.

Peter Christian Piper har kun efterladt et bedrøveligt Minde. Han blev født i Randers 1689 (døbt 20. Februar). I hans tidlige Barndom herskede forfærdelig Overtro selv i Byens fornemste Familier, og Sognepræsten Mag. Mossin, der havde været gift med hans Moster, indgik nyt Ægteskab, med en Kvinde, der havde sat en stor Hexeforfølgelse i Scene⁴⁾. Byens Skole var i ynkelig Forfatning, og Tilstanden blev ikke bedre, da Morten Vintmølle fra Hører 1708 avancerede til Rektor⁵⁾. Under dennes Rektorat dimitteredes Piper 1710 til Universitetet (immatr. 22. Juli som »Petrus Johannis Pipper«). Men det var bevæget Tid, da han første Gang saa Hovedstaden: Pesten var i Anmarsch og anrettede snart sine forfærdelige Ødelæggelser, saa alt hvad flygte kunde, flygtede, og der blev ingen Læ-

¹⁾ Jydske Registre XVIII.

²⁾ Velvillig Meddelelse fra Provinsarkivet i Viborg.

³⁾ Additam. 382. 4to paa Univers. Bibl.

⁴⁾ Et sørgeligt, men højt karakteristisk Kulturbillede fra Randers og Omegn i hin Tid meddelt af Stiftamtmand Stemmann i Saml. t. jysk Hist. og Topogr. 3. R. III, 8 ff.

⁵⁾ Smstds. 1. R. III, 376.

rero. Rimeligvis har han snart søgt tilbage til Randers. I regelmæssig Tid fik han imidlertid Attestats (24. Jan. 1713) med bedste Karakter; var en kort Tid Huslærer for »Mad. Hjørnings Søn Andreas Graa«¹⁾, men inden Aarets Udgang var han udnævnt til 1. res. Kapellan ved St. Mortens Kirke i Randers. Han forflyttedes 1716 til Udbyneder og Kastbjerg Sognekald, et Par Mil fra Mariager. Her skal nu ikke gjenfortælle al den Elendighed, som Wiberg gjengiver efter Pastor Lackmanns bekjendte Manuskript (Lackmann var jævnaldrende med Piper og var Præst i V. Tørslev i Randers Amt fra 1719 til sin Død 1763; han boede saaledes kun et Par Mil fra Piper). Nok er det, Højesteret stadfæstede 1731 hans Afsættelse, og han drog til Kjøbenhavn med »Hustru og Børn«. Men hvorledes det forholder sig med hans 2 Ægteskaber, som Lackmann fortæller om, kan for Tiden ikke angives. I Kjøbenhavn fik han, resp. 1732 og 1734, 2 Børn døbte i Trinitatis Kirke, og det er mærkeligt at se de Faddere, der staae om disse Børn, hvis Dommen har været saa vanærende for Børnenes Fader, som Lackmann lader formode; men paa den anden Side bekræftes derved, at han under sit Ophold i Hovedstaden stadig stod i Forbindelse med Kredsen af de »Opvakte«.

I Trinitatis Kirkebog er anført:

»Anno 1732, 29. Februar, havde Hr. Peter Christian Piper og Johanne Nielsdatter Kellermann et Barn til Daaben kaldet Johanne Cathrine. Mad. Eddevals Marie Wolfs har det; Jomfru Wolf holt Huen; Mag. Hans Mossin; Hr. Eneval Evald; Dr. Hans Piper Faddere.«

Altsaa først Præsten ved Waisenhuset og hans 18aarige Hustru²⁾. Dernæst den stakkels »Jomfru Wolf«, sidstnævntes Søster, Johanne Cathrine Wulf, efter hvem Barnet

¹⁾ K. S. 4. R. II, 318.

²⁾ At A. D. Jørgensens Meddelelse (»Johannes Evald« S. 11) om »Enkemanden« Ewald, der 1739 indgik nyt Ægteskab, med Maria Wulf, er urigtig, som allerede paavist af Cand. Bobé i »Tilskueren« 1901 S. 234, faaer her yderligere Bekræftelse.

opkaldtes. Det er til hende, at Præsten E. Ewald fik en Understøttelse af Postkassen, da hun ved adskillige Sygdomme var berøvet sin Forstands rette Brug, og Ewald havde maattet underholde hende i sit Hus. Hun døde 1797¹⁾. Mag. Hans Mossin er Pipers Søkendebarn, Sognepræsten ved Trinitatis Kirke og Pietisternes velbekjendte ivrigste Modstander, hvem Christian VI forfulgte med næsten fanatisk Iver²⁾. Enevold Ewald og Hans Mossin stod maaske her ved Kirkens Døbefont første og sidste Gang Side om Side. Dr. Hans Piper er Barnefaderens Broder, der lige var kommen hjem fra Halle med sin nye Doktorhat (s. nedenfor).

Ved denne Tilførsel til Trinitatis Kirkebog erfares ogsaa Navnet paa Pipers Hustru, som Wiberg ikke har kjendt: Johanne Nielsdatter Kellermann maa være Datter af Pipers Formand i Kapellanembedet i Randers, Niels Pedersen Kellermann, der kastes underligt om hos Wiberg fra øverste til nederste Kapellani og saa atter til øverste Kapellani. Men hvorledes rimes dette Ægteskab med Formandens Datter sammen med Historien hos Lackmann om »Husholdersken« efter Pipers 1. Hustrues Død? Dette faaer staa hen til fremtidig Undersøgelse. »Johanne Pipers« skriver ogsaa i Kjøbenhavn Mindeord i Jens Rennords Stambog 9. Maj 1734³⁾. Forinden hin Daabshandling forlades, er der Grund til at anføre, at paagjældende Barn, Johanne Cathrine Piper, blev en berømt Mands Hustru. Efter at hun først havde været gift med Superkargo Morten Engelbrecht Mouritzen († 1774) indgik hun 19. Juli 1776 nyt Ægteskab, med Christian Colbjørnsen, der døde 1814 som Geheimekonferensraad og Generalprokurør. Selv døde hun 30. April 1782⁴⁾.

¹⁾ Efterladte Papirer fra den Reventlowske Kreds, ved L. Bobé, V, 308.

²⁾ Rørdam, Hist. Saml. og Studier II; jvfr. D. Saml. 2. R. II, 207.

³⁾ K. S. 3. R. I, 388.

⁴⁾ Efterl. Papirer fra den Reventlowske Kreds, ved Bobé, V, 272.

Det andet Barns Daab er i Kirkebogen antegnet saaledes:

»Anno 1734, 25. Januar, havde Hr. Peter Christian Piper og Johanne Kellermann et Barn til Daaben kaldet Ludvig Georg Vilhelm. Baronesse Solendahl bar det. Frøken Seidevis holt huen; Professor Steenbuch, Pastor Roen og Hr. Holst Faddere.«

De tvende kvindelige Faddere omtales hyppigt som Deltagere i Pietisternes Forsamlinger. Baron Georg Vilhelm Söhlenthal, efter hvem dette Barn opkaldtes, var Kronprinsens Hofmester; han og hans Frue var Midtpunktet i Kredsen af de »Opvakte« i Kjøbenhavn. Begge have de indskrevet deres Navne i Jens Rennords Stambog. Frøken Seydewitz ligeledes¹⁾. Hun var Hofdame hos Markgreviden; det var hende, der vilde irettesætte Biskop Eiler Hagerup for hans Udtalelser om Præsternes Stilling til Skriftemaalet, men som ogsaa af ham fik kraftigt Svar paa Tiltale²⁾. De mandlige Faddere, Prof. theol. Hans Steenbuch og Præsten ved Petri Kirke A. C. Rohn behøve ikke her nærmere Omtale; men ganske interessant er det at træffe »Hr. Holst« som Fadder til Pipers Barn 25. Januar 1734, da samme Mand, den bekendte Kapellan P. N. Holst ved Trinitatis Kirke, 4 Dage efter indfandt sig i Pipers Hjem og gav ham en god Dragt Prygl, hvad der fremkaldte Pipers forvirrede Klage til Stiftsprovsten, Mag. Morten Reenberg³⁾. Mellem Linierne i al Pipers Galmandssnak kan man nok læse, at det venskabelige Forhold til Pietisterne er slaaet om til sin Modsætning, og det citerede Brev til Stiftsprovsten har maaske bidraget til, at der netop nu blev truffet Forholdsregler mod ham for at gjøre ham uskadelig, idet han blev beordret som Fange til Christiansø, det almindelige Sted, hvorhen sindssyge, besværlige Mennesker paa hin Tid trans-

¹⁾ K. S. 3 R. I, 375. 387.

²⁾ Daae, Throndhjems Stifts gejstl. Hist. S. 157.

³⁾ K. S. 4. R. II, 317 ff.

porteredes. Men de til Bornholm oversendte Fanger fik i Reglen snart Tilladelse til at boe hvor som helst paa Øen, de vilde; ofte valgte de Rønne til Opholdssted, hvis ikke Slægtskabs- og Venskabsforbindelser anviste dem andre Steder¹⁾. Piper forsvinder nu af Sagaen. Hans senere Skjæbne kjendes ikke, saa lidt som hans Dødsaar²⁾. I Østermarie Sogn var en Broder til Mag. Hans Mossin, Christian Mossin, altsaa Pipers Søkendebarn, Præst 1732—44; muligvis er han tyet til ham.

Vi vende os nu til den anden Broder, *Hans Piper*. Han blev født i Randers 15. August 1703; blev Student fra Randers Skole 1722 og fik Hans Gram til Privatpræceptor. 1724 tog han Attestats med 3. Karakter. Men hans Hu stod til Medicinen. Han rejste til Halle og studerede hos Joh. Juncker; sit Ophold i Halle afsluttede han ved dér at erhverve den medicinske Doktorgrad 1731 for en Afhandling om Skjørbug (*De scorbuto Daniæ non endemio*). Han var tilbage i Kjøbenhavn ved Begyndelsen af 1732 og praktiserede nu som Læge i Hovedstaden. 1750 blev han kgl. Livlæge; 1768 Etatsraad og døde 17. Marts 1776. Hans Hustru, Anna Magdalene Holst, overlevede ham kun 2 Maaneder; hun døde 14. Maj s. A. Tode gav Piper det Eftermæle, at han var en af de redeligste, mest velsindede og tjenstvilligste paa Jorden³⁾. Prof. Jul. Petersen kalder ham en ubetydelig Mand, der aldrig havde nydt nogen særlig Autoritet⁴⁾.

Den tredie Broder var *Dines Piper*. Det er ham, som nævnes i det kjøbenhavnske Brødre-Societets Diarier 1747. Han opholdt sig den Gang i Korsør. I Juni 1749 vare »Pipers« rejste til Fyen, »fordi de ikke kunde komme til

¹⁾ Jfr. »Museum« 1892, II, 4.

²⁾ I Rønne Kirkebog er han forgjæves eftersøgt; men det maa dertil bemærkes, at Kirkebogen er meget defekt for Midten af 18. Aarh.s Vedkommende.

³⁾ V. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen. II, 313.

⁴⁾ Hist Tidsskr. 6. R. III, 381. Biogr. Lex. XIII, 321.

Island« og vare i Juli s. A. ved Brødeforsamling i Dreslette Præstegaard¹⁾. Hans senere Fata kjendes ikke. Rektoren paa Herlufsholm, Professor Bernth har optegnet om ham²⁾: »Som Student³⁾ begav han sig herfra til Herrnhut, hvor han giftede sig med Maria Cathrina Brau⁴⁾, som i lige Maade med nogle andre Norske var taget derud; de levede sammen i Ægteskab i 7 Aar, og Piper døde derude, da en Søn, født 25. December 1749, var 1 Aar, 22 Uger gammel. 2 Aar efter tog Enken tilbage til Danmark.« Den nævnte Søn, Johan Peter Piper, kom i Herlufsholms Skole 1762; dimitteredes derfra 1769 og var Degn i V. Egede i Sjælland 1774—1821. Han var 2 Gange gift, men døde som Enke-mand og uden Børn 12. December 1829⁵⁾.

Sikkert vides det for Tiden ikke, men sandsynligt er *Johan Peter Piper*, født 1696, en fjerde Broder. Han blev Student e priv. 1717, 21 Aar gammel. Ligesom Hans Piper fik han Hans Gram til Privatpræceptor. 12 Aar efter søgte han Stillingen som Økonom ved Waisenhuset. I Direktionens Indstilling (conciperet af Hersleb) til Kongen om Sagen hedder det: »Piper søger ikke denne Betjening af Nød, men af Lyst til Værket og til et roligt, gudeligt Liv; han har en midaldrende Kone, god Husholderske, uden Børn; har af alle et meget godt Rygte for Gudsfragt og Retsindighed.« Fra 1. Maj 1729 tiltraadte han Pladsen som Økonom⁶⁾. Han blev dog et meget uroligt Element indenfor Stiftelsen; forfaldt til separatistisk Sværmeri; afholdt sig i flere Aar fra Sakramentet; blev anklaget og stillet for en af Kongen nedsat Kommission; og da Intet kunde forandre hans An-

¹⁾ K. S. 4. R. V, 597 f.

²⁾ Wad, Medd. om Dimitterede fra Herlufsholm. II, 211.

³⁾ Han har ikke kunnet findes i Matriklen.

⁴⁾ Mon »Brau« ikke skal være »Braadt«, et velkjendt Navn i Brødresocietetet. K. S. cit. St.

⁵⁾ A. Petersen, Sjællands Stifts Degnehistorie. S. 175. Wad, Medd. om Dimitt. I, 118

⁶⁾ K. S. 4. R. III, 34.

skuelser, afskedigedes han som »Spisemester« fra 1. Maj 1735 og flyttede ud til Frederiksberg (Ny Amager), hvor Separatisterne havde købt en Gaard, der efter denne deres Anfører kaldtes »Pipers Gaard«. Der levede de som Anachoreter i Forventning om, at den gyldne Kirketid snart skulde frembryde¹⁾. Hofpræst Pontoppidan fik i Maj 1736 Ordre til i Forening med en anden af ham selv valgt Præst at søge at tale disse vildledte Mennesker til Rette. Han valgte Pastor Rohn, der stod Brødrene Piper nær. Ugentlig holdt de Møder med Separatisterne, men formaaede ikke at udrette noget ligeoverfor dem. Der er nok af begge Mænd taget med blid og kjærlig Haand paa disse Mennesker. I August s. A. afgav de Beretning om det negative Resultat²⁾. J. P. Pipers senere Livsforhold kjendes ikke³⁾.

I det saaledes Fremførte er søgt Paavisning af Forbindelse mellem Personer, hvis Slægtskabsforhold ikke tidligere har været tilstrækkeligt paaagtet. Denne Forbindelse er ikke uden Betydning til Forstaaelsen af forskellige Fænomener i den pietistiske Tid her i Landet. Hvor meget der end allerede er fremdraget fra Arkiver og Bibliotheker til Oplysning om hin mærkelige Tid, henligger dog saare meget endnu ukjendt og ubenyttet til fremtidig Efterforskning for vort Fædrelands Kirkehistorie. Adskilligt i denne lille Afhandling trænger til nærmere Prøvelse og videregaaende Undersøgelse; det vilde glæde Forfatteren, hvis det Meddelte maatte skjænkes Opmærksomhed og fremkalde Rettelser og Tilføjelser.

(December 1902.)

¹⁾ Erik Pontoppidans Levnetsbeskrivelse (Odense 1874). S. 94 f.

²⁾ Rørdam, Hist. Saml. og Studier. II, 235. 239.

³⁾ Et Brev af 12. Aug. 1734 fra Chr. David i Grønland »An meinem Lieben Bruder Piper, Speisze Meister im Kgl. Waisenhaus«, er trykt hos H. M. Fenger, Hans Egede, S. 243 f.